การบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน: กรณีศึกษาศูนย์จัดการกองทุนชุมชน บ้านหนองบวบหอม ตำบลหนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

HOUSEHOLD DEBT MANAGEMENT: A CASE STUDY OF THE COMMUNITY FUND MANAGEMENT CENTER, BAN NONG BUAB HOM, TAMBON NONG BO, AMPHOE SONG PHI NONG, CHANGWAT SUPHAN BURI

[1]หทัยทิพย์ เนตรสว่าง
Hathaitip Nadsawang
Corresponding Author's Email: Hathaitipnadsawang@gmail.com

Received: ***April 27, 2026*** *Revised:* ***May 28, 2026*** *Accepted:* ***June 28, 2026***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอม เพื่อให้ประชาชนสามารถปลดหนี้หรือชำระหนี้ได้โดยไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 14 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย คณะกรรมการศูนย์ 5 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 3 คน และตัวแทนครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้และยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ กลุ่มละ 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากบทสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์บริหารจัดการหนี้โดยบูรณาการหนี้จากหลายแหล่งให้เหลือสัญญาเดียวต่อครัวเรือนตามแนวทาง "1 ครัวเรือน 1 สัญญา" ช่วยลดความซ้ำซ้อนในการชำระหนี้และทำให้สามารถวางแผนการชำระหนี้ได้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละครัวเรือน คณะกรรมการมีบทบาทในการบริหารจัดการ ให้คำปรึกษา ติดตามการชำระหนี้ และสร้างวินัยทางการเงินผ่านการออม การจัดทำบัญชีครัวเรือน และมาตรการผ่อนปรนตามความเหมาะสม ขณะที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐสนับสนุนด้านองค์ความรู้ การจัดทำฐานข้อมูล และการติดตามประเมินผล ครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้มีการนำความรู้ทางการเงินไปใช้จริง วางแผนชำระเงินต้น ควบคุมรายจ่าย และเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม ส่วนครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ยังเผชิญข้อจำกัดจากภาระครอบครัว รายได้ไม่แน่นอน และปัจจัยเศรษฐกิจภายนอก นอกจากนี้ ศูนย์ยังมีข้อจำกัดด้านการจัดเก็บข้อมูลและการใช้เทคโนโลยี ผลการวิจัยสะท้อนว่า การบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการสร้างวินัยทางการเงิน การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ และการติดตามช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การบริการจัดการหนี้; หนี้ครัวเรือน; ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน; 1 ครัวเรือน 1 สัญญา

ABSTRACT

This research article aimed to examine household debt management by the Ban Nong Buab Hom Community Fund Management Center, with the objective of enabling community

[1]สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; Social Development Program, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

members to become debt-free or repay their debts without adversely affecting their daily lives, in accordance with the guidelines of the Community Development Department. A qualitative research methodology was employed. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with 14 key informants selected through purposive sampling, consisting of five center committee members, three community development officers, and representatives of households that had successfully become debt-free and those that had not yet become debt-free, with three participants in each group. The data were analyzed using content analysis of interview transcripts, focus group discussions, and relevant documents.

The findings revealed that the center managed household debt by consolidating debts from multiple sources into a single contract per household under the “One Household, One Contract” approach. This reduced duplication in debt repayment and enabled repayment plans to be tailored to the capacity of each household. The committee played key roles in management, counseling, repayment monitoring, and promoting financial discipline through savings, household accounting, and appropriate relief measures. Government officers supported the center by providing knowledge, assisting with database management, and conducting monitoring and evaluation. Households that successfully became debt-free were able to apply financial knowledge in practice, plan principal repayments, control expenses, and increase income through supplementary occupations. In contrast, households that had not yet become debt-free continued to face constraints arising from family burdens, unstable income, and external economic factors. The center also faced limitations in data management and the use of technology. The findings indicate that effective household debt management should be implemented alongside the promotion of financial discipline, enhancement of repayment capacity, and continuous monitoring and support.

Keywords: Debt Management; Household Debt; Community Fund Management Center; One Household, One Contract

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญวิกฤตการณ์หนี้สินครัวเรือนที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลจากสมาคมธนาคารไทย (2567) ระบุว่าปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มครัวเรือนรายได้น้อยที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรม ภาวะหนี้สินระดับสูงไม่เพียงแต่ลดทอนความสามารถในการบริโภคและการลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่ยังสะท้อนความเปราะบางของโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนอย่างเร่งด่วน โดยบรรจุเป็นกลไกสำคัญในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) เพื่อมุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากร การเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง และการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการบริหารจัดการเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ในฐานะหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ได้ขับเคลื่อนนโยบายการจัดตั้ง “ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน” เพื่อทำหน้าที่บูรณาการและเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กร และกองทุนการเงินที่มีอยู่ในชุมชนให้สามารถบริหารจัดการเงินทุนและปัญหาหนี้สินของประชาชนร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการลดภาระหนี้สินสะสมของครัวเรือนผ่านแนวคิด “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” ซึ่งมุ่งปรับโครงสร้างหนี้จากหลายสัญญาให้มีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเหมาะสมกับศักยภาพของลูกหนี้แต่ละครัวเรือน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2560) ควบคู่กับการส่งเสริมวินัยทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ครัวเรือนสามารถลดหนี้ ปลดหนี้ และสร้างความมั่นคงทางการเงินได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในภาพรวมจะสามารถสร้างผลลัพธ์ได้ในระดับสูง แต่ยังพบความแตกต่างของประสิทธิผลระหว่างศูนย์ในแต่ละพื้นที่ โดยผลการดำเนินงานในระดับประเทศ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 พบว่า มีศูนย์จัดการกองทุนชุมชนจำนวน 924 แห่ง และมีศูนย์ที่สามารถบริหารจัดการหนี้ได้ตามเกณฑ์ที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดจำนวน 883 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 95.56 ขณะที่อีก 41 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4.44 ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเกณฑ์ดังกล่าว (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การมีโครงสร้างศูนย์และแนวทางการดำเนินงานที่กำหนดจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ยังไม่สามารถรับประกันได้ว่าทุกพื้นที่จะสามารถบริหารจัดการหนี้และขับเคลื่อนศูนย์ให้บรรลุเป้าหมายได้ในระดับเดียวกัน ต่อมา กรมการพัฒนาชุมชนได้พัฒนาเกณฑ์การประเมินศูนย์จัดการกองทุนชุมชนให้ครอบคลุมการดำเนินงานมากขึ้น โดยพิจารณาทั้งด้านการบริหารจัดการศูนย์ กระบวนการบริหารจัดการหนี้ และผลสัมฤทธิ์ของศูนย์ รวม 3 ด้าน 15 ตัวชี้วัด และแบ่งระดับการพัฒนาออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 ศูนย์ที่มีผลงานต้องปรับปรุงและพัฒนา ระดับ 2 ศูนย์ที่มีผลงานพอใช้ และระดับ 3 ศูนย์ที่มีผลงานดี (กรมการพัฒนาชุมชน, 2568) ข้อมูลระดับจังหวัดที่มีการเผยแพร่ผลการประเมินอย่างเป็นรูปธรรม เช่น จังหวัดจันทบุรี ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 มีศูนย์จัดการกองทุนชุมชนจำนวน 17 แห่ง แบ่งเป็นระดับ 3 จำนวน 6 แห่ง ระดับ 2 จำนวน 8 แห่ง และระดับ 1 จำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.29 ร้อยละ 47.06 และร้อยละ 17.65 ตามลำดับ (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจันทบุรี, 2568) ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนจะดำเนินงานภายใต้นโยบายและแนวทางเดียวกัน แต่ระดับความเข้มแข็งและความสามารถในการบรรลุผลสัมฤทธิ์ยังแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างแนวทางเชิงนโยบายกับการนำไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะความสามารถของคณะกรรมการในการบริหารจัดการศูนย์ การบูรณาการกองทุนและองค์กรการเงินที่มีกฎระเบียบและรูปแบบการบริหารแตกต่างกัน การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลลูกหนี้ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน การวิเคราะห์และจำแนกลูกหนี้ การเจรจาและปรับโครงสร้างหนี้ ตลอดจนการติดตามและสนับสนุนครัวเรือนภายหลังเข้าสู่กระบวนการจัดการหนี้ ทั้งนี้ กระบวนการบริหารจัดการหนี้ที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูล 2) การวิเคราะห์ข้อมูลและจัดประเภทลูกหนี้ 3) การประชุมหารือและเจรจาหนี้เพื่อกำหนดกองทุนรับผิดชอบ 4) การบริหารจัดการหนี้หรือปรับโครงสร้างหนี้ 5) การสนับสนุนครัวเรือนเป้าหมาย และ 6) การติดตามการดำเนินงาน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบึงกาฬ, 2569) การที่กรมการพัฒนาชุมชนยังคงดำเนินโครงการเสริมสร้างศักยภาพและยกระดับศูนย์ที่มีผลการประเมินระดับ 1 และระดับ 2 รวมถึงกำหนดให้มีการวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่ไม่ผ่านเกณฑ์และจัดทำแผนพัฒนารายศูนย์ จึงสะท้อนว่าประเด็นด้านสมรรถนะของคณะกรรมการ การบูรณาการกองทุน กระบวนการจัดการหนี้ และการติดตามผลยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในบริบทดังกล่าว ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอม ตำบลหนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนงานกองทุนชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหนองบวบหอมมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับกลไกกองทุนชุมชนและเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการเงินทุนและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่สมาชิกในชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสองพี่น้อง, 2569) ทั้งนี้ ตัวแทนของกลุ่มยังได้รับเชิญให้ถ่ายทอดประสบการณ์ในฐานะวิทยากรเกี่ยวกับต้นแบบและรูปแบบกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ประสบความสำเร็จในระดับจังหวัด ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของกลุ่มในการบริหารจัดการเงินออม การพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการนำทุนชุมชนไปใช้เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, 2569)

จากความสำเร็จดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมการดำเนินงานที่ยังพบศูนย์บางส่วนอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงและพัฒนา จึงก่อให้เกิดประเด็นสำคัญว่า ปัจจัยและกระบวนการบริหารจัดการใดที่ทำให้ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมสามารถบูรณาการกองทุนในพื้นที่และบริหารจัดการหนี้ของครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิผล ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการหนี้ของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอม ตลอดจนกระบวนการช่วยเหลือและส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนสามารถลดหนี้ ปลดหนี้ หรือมีความสามารถในการผ่อนชำระหนี้โดยไม่ก่อหนี้เพิ่ม เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยและแนวทางการบริหารจัดการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ยังมีผลการดำเนินงานต่ำกว่าเกณฑ์ รวมถึงศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ให้สามารถยกระดับกระบวนการบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนและบรรลุเป้าหมายการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการหนี้ของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอม อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้ให้ประชาชนสามารถปลดหนี้ หรือชำระหนี้ได้โดยไม่เดือดร้อนหรือกระทบชีวิตประจำวัน ตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นศึกษาการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอม ตำบลหนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงเนื่องจากเป็นศูนย์ตัวอย่างที่ได้รับเลือกจากกรมการพัฒนาชุมชนในปีงบประมาณ 2567 ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมก่อนเข้าภาคสนามผ่านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสังเกตสภาพแวดล้อม และการเตรียมเครื่องมือวิจัยให้พร้อมสำหรับการเก็บข้อมูลจริง

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง รวมทั้งสิ้น 14 คน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเจ้าหนี้ (ประธานและคณะกรรมการศูนย์) จำนวน 5 คน

2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน อำเภอสองพี่น้อง) จำนวน 3 คน

3) กลุ่มลูกหนี้ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ตัวแทนครัวเรือนที่ปลดหนี้ได้สำเร็จ 3 คน และตัวแทนครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ 3 คน

การคัดเลือกอาสาสมัครเป็นไปตามเกณฑ์การคัดเข้าที่ชัดเจน ประกอบด้วย (1) ประธานและคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน บทบาท และผลลัพธ์ของศูนย์ (2) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารจัดการหนี้หรือการส่งเสริมศูนย์จัดการกองทุนชุมชน และ (3) ตัวแทนครัวเรือนที่เข้าร่วมกระบวนการบริหารจัดการหนี้ ทั้งครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้และยังไม่สามารถปลดหนี้ได้

โดยอาสาสมัครทุกกลุ่มต้องสามารถสื่อสารภาษาไทยได้อย่างเข้าใจและยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ อาสาสมัครจะถูกคัดออกจากการวิจัยเมื่อไม่สมัครใจเข้าร่วม หรือไม่สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นได้ ทั้งนี้อาสาสมัครสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ทุกเมื่อหากประสงค์จะยุติการเข้าร่วม โดยผู้วิจัยได้ขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ COA69/015 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2569 และมีมาตรการรักษาความลับในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดห้องประชุมที่มีประตูปิดมิดชิดเป็นสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ข้อคำถามมีความยืดหยุ่น ปรับตามสถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงที่สุด โดยกำหนดคำถามตามขอบเขตของเนื้อหาการศึกษา การสัมภาษณ์เป็นในลักษณะการพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามในลักษณะการเล่าเรื่องภายใต้ขอบเขตประเด็น และทำการหยุดสัมภาษณ์เมื่อไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหรือไม่พบข้อสงสัยเพิ่มเติม (Data Saturation) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่ สมุดจดบันทึก และกล้องถ่ายรูป โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตก่อนการบันทึกเสียงและถ่ายภาพทุกครั้ง

4. ความน่าเชื่อถือของการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และตัวแทนครัวเรือนที่เข้าร่วมกระบวนการบริหารจัดการหนี้ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างของข้อมูลจากมุมมองที่หลากหลาย นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Debriefing) จำนวน 3 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้านการพัฒนาชุมชน และด้านการบริหารจัดการกองทุนชุมชน เพื่อร่วมพิจารณาความสมเหตุสมผลของการตีความและข้อค้นพบ ตลอดจนใช้การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) โดยนำสาระสำคัญหรือข้อสรุปจากการสัมภาษณ์กลับไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อยืนยันว่าการตีความของผู้วิจัยสอดคล้องกับข้อมูลและประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการสื่อ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยข้อมูลปฐมภูมิรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้ประเด็นคำถามแบบปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถถ่ายทอดความคิดเห็น ประสบการณ์ และข้อเท็จจริงได้อย่างอิสระ ควบคู่กับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการบันทึกภาคสนาม เพื่อประกอบการทำความเข้าใจบริบทพื้นที่และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ส่วนข้อมูลทุติยภูมิรวบรวมจากเอกสาร งานวิจัย รายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และเอกสารที่เกี่ยวข้องมาจัดระเบียบและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการถอดข้อมูลการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเป็นข้อความ ตรวจสอบความครบถ้วนและ

ความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นอ่านข้อมูลซ้ำหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจความหมายและบริบทโดยรวม ก่อนดำเนินการกำหนดรหัสข้อมูล (Coding) จากข้อความหรือถ้อยคำที่มีสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ภายหลังการกำหนดรหัส ผู้วิจัยนำรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ (Categories) และสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญ (Themes) เพื่อสะท้อนรูปแบบและความสัมพันธ์ของข้อมูล เช่น กระบวนการบริหารจัดการหนี้ การปรับโครงสร้างหนี้ การสร้างวินัยทางการเงิน บทบาทของคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและข้อจำกัดของครัวเรือนในการปลดหนี้ จากนั้นเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง ความแตกต่าง และความเชื่อมโยงของข้อค้นพบ ก่อนสังเคราะห์และตีความข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำแนกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน และ 2) กระบวนการบริหารจัดการหนี้ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า การบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนสามารถพิจารณาจากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเจ้าหนี้หรือคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และ 3) กลุ่มลูกหนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กลุ่มเจ้าหนี้หรือคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการหนี้ของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมมีลักษณะเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงการจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมทางการเงินของสมาชิกเข้าด้วยกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การใช้ข้อมูลหนี้ของครัวเรือนเป็นฐานในการพิจารณาปัญหา การปรับโครงสร้างหนี้ตามแนวทาง “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” การประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การเจรจาวางแผนชำระหนี้ตามศักยภาพของลูกหนี้ การใช้กลไกการออมเงินสัจจะควบคู่กับมาตรการผ่อนปรนในกรณีที่สมาชิกประสบปัญหาในการชำระหนี้ ตลอดจนการใช้มาตรการทางสังคมเพื่อสร้างวินัยและความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิก คณะกรรมการมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือนเพื่อพิจารณาสถานการณ์หนี้และปัญหาของสมาชิกเป็นรายกรณี โดยการกำหนดแผนชำระหนี้มิได้ใช้เงื่อนไขเดียวกันกับลูกหนี้ทุกคน แต่พิจารณาจากยอดหนี้ รายได้ รายจ่าย ภาระครอบครัว และความสามารถในการชำระหนี้ของแต่ละครัวเรือน สำหรับสมาชิกที่ประสบข้อจำกัดในการชำระหนี้ ศูนย์มีมาตรการยืดหยุ่น เช่น การหยุดดอกเบี้ยหรือพักชำระเงินต้นตามความเหมาะสม โดยสมาชิกยังต้องรักษาวินัยการออมเงินสัจจะตามข้อตกลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่รับผิดชอบและป้องกันการก่อหนี้เพิ่ม

ด้านภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม พบว่า คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่และมีประสบการณ์ด้านการบริหารกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนชุมชนมาเป็นเวลานาน โดยประธานและรองประธานศูนย์มีบทบาทในเครือข่ายกองทุนทั้งระดับอำเภอและระดับจังหวัด จึงสามารถประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและเครือข่ายภายนอก เพื่อนำทรัพยากร องค์ความรู้ และโอกาสด้านการส่งเสริมอาชีพเข้ามาสนับสนุนสมาชิกได้ ขณะเดียวกัน การดำเนินงานของคณะกรรมการมีการสื่อสารภายในกลุ่ม ที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาและกำหนดแนวทางชำระหนี้ร่วมกัน ความเป็นคนในพื้นที่ ประสบการณ์ในการทำงาน และความต่อเนื่องในการบริหารกองทุน ส่งผลให้สมาชิกเกิดความ

เชื่อมั่นและไว้วางใจต่อคณะกรรมการ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการยอมรับข้อตกลงและมาตรการทางสังคมของศูนย์ นอกจากนี้ ศูนย์ยังส่งเสริมการออม การจัดทำบัญชีครัวเรือน การลดรายจ่าย และการประกอบอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิก โดยมุ่งให้สมาชิกสามารถบริหารรายรับและรายจ่ายได้เหมาะสม มีเงินเหลือสำหรับการชำระเงินต้น และลดโอกาสในการกลับไปก่อหนี้ใหม่ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินงานยังมีข้อจำกัดด้านการจัดเก็บและบริหารข้อมูล จึงเสนอให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลและติดตามสถานะหนี้ของสมาชิก

1.2 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

จากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ พบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงและผู้สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ ตั้งแต่การจัดทำและตรวจสอบฐานข้อมูล การวิเคราะห์สภาพปัญหาหนี้ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบริหารจัดการหนี้ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่ภาครัฐทำหน้าที่เชื่อมโยงแนวนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชนไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ในการพิจารณาปัญหาและหาแนวทางช่วยเหลือสมาชิกให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละครัวเรือน ทั้งนี้ จากการปฏิบัติงานพบข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างประชากรในชุมชนที่มีผู้สูงอายุจำนวนมาก ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในการเรียนรู้ทักษะใหม่และการประกอบอาชีพบางประเภท ดังนั้น การส่งเสริมอาชีพควรคำนึงถึงสภาพร่างกาย ความสามารถของสมาชิก และการมีตลาดรองรับอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐยังพบข้อจำกัดด้านการจัดเก็บข้อมูลและเอกสารของศูนย์ที่ยังอาศัยระบบเอกสารเป็นหลัก ซึ่งอาจทำให้การค้นหา การตรวจสอบ และการติดตามข้อมูลทำได้ไม่สะดวก จึงเห็นควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บและบริหารฐานข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ และสนับสนุนการตัดสินใจในการบริหารจัดการหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.3 กลุ่มลูกหนี้

ในส่วนของกลุ่มลูกหนี้ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ และ 2) ครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนกลุ่มนี้เข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้เนื่องจากมีภาระหนี้จากหลายแหล่งและต้องการลดความซ้ำซ้อนในการชำระหนี้ โดยมีความเชื่อมั่นต่อการบริหารงานของคณะกรรมการศูนย์ซึ่งมีความโปร่งใส เป็นธรรม และสามารถเข้าถึงได้ การรวมหนี้ตามแนวทาง “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” ช่วยให้ครัวเรือนสามารถมองเห็นภาระหนี้ของตนเองได้ชัดเจนขึ้น ลดความยุ่งยากจากการชำระหนี้หลายแหล่ง และสามารถวางแผนการชำระหนี้ได้เป็นระบบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ครัวเรือนกลุ่มนี้จะสามารถรักษาวินัยในการออมและการชำระหนี้ตามกำหนดได้ แต่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดเฉพาะครัวเรือน เช่น ภาระในการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ การกู้เงินแทนสมาชิกในครอบครัว รายได้ที่ไม่แน่นอน รวมทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ การจ้างงาน และราคาผลผลิต ทำให้รายได้ส่วนหนึ่งต้องนำไปใช้กับภาระจำเป็นของครอบครัวและไม่สามารถนำมาลดเงินต้นได้ตามที่วางแผนไว้

แม้จะมีข้อจำกัดดังกล่าว ระบบพี่เลี้ยงของศูนย์ การให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง และความใกล้ชิดระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิก ทำให้ครัวเรือนกลุ่มนี้ยังคงรักษาวินัยในการออมและชำระหนี้ได้ตามข้อตกลง ซึ่งช่วยป้องกันมิให้สถานการณ์หนี้เพิ่มความรุนแรงขึ้น

2) ครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้มีการนำแนวทางการบริหารจัดการหนี้ไปใช้ร่วมกับการปรับพฤติกรรมทางการเงินอย่างเป็นรูปธรรม โดยการรวมหนี้ตามแนวทาง “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” ช่วยลดความซ้ำซ้อนของภาระการชำระหนี้ ขณะที่สมาชิกมีวินัยในการออมและนำความรู้ด้านบัญชีครัวเรือนไปใช้ในการวางแผนรายรับรายจ่ายจริง ครัวเรือนกลุ่มนี้มีการกำหนดแผนการชำระเงินต้นอย่างชัดเจน เช่น การหักรายได้บางส่วนเพื่อนำไปชำระหนี้ การนำเงินออมหรือเงินปันผลมาลดเงินต้นอย่างต่อเนื่อง และการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ทำให้สามารถเพิ่มจำนวนเงินที่นำไปชำระหนี้และลดระยะเวลาการเป็นหนี้ลงได้

นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการและความรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นในกองทุนเป็นแรงสนับสนุนให้ครัวเรือนรักษาวินัยทางการเงินอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สามารถดำเนินการตามแผนชำระหนี้จนปลดหนี้ได้สำเร็จ เมื่อเปรียบเทียบครัวเรือนทั้งสองกลุ่ม พบว่า แม้สมาชิกจะอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการหนี้ของศูนย์เดียวกัน แต่ผลลัพธ์แตกต่างกันตามเงื่อนไขและศักยภาพของแต่ละครัวเรือน โดยครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้มีความสามารถในการนำความรู้ทางการเงินไปใช้จริง มีการวางแผนชำระเงินต้นอย่างต่อเนื่อง และสามารถเพิ่มรายได้ ขณะที่ครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ยังได้รับผลกระทบจากภาระครอบครัว รายได้ไม่แน่นอน และปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุม

2. กระบวนการบริหารจัดการหนี้

จากข้อมูลการวิจัย สามารถสังเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการหนี้ของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การจัดทำและตรวจสอบฐานข้อมูลหนี้ของครัวเรือน ศูนย์เริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลหนี้ของสมาชิกเป็นรายครัวเรือน โดยพิจารณาทั้งแหล่งหนี้ จำนวนหนี้ รายได้ รายจ่าย ภาระครอบครัว และความสามารถในการชำระหนี้ เพื่อให้คณะกรรมการมองเห็นสถานการณ์ทางการเงินของสมาชิกแต่ละรายอย่างครบถ้วน ข้อมูลดังกล่าวใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวทางช่วยเหลือ มิได้พิจารณาเฉพาะจำนวนเงินที่เป็นหนี้เท่านั้น

2.2 การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความสามารถในการชำระหนี้ คณะกรรมการนำข้อมูลของแต่ละครัวเรือนมาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาสาเหตุของหนี้ ภาระหนี้ที่มีอยู่ รายได้ประจำ รายจ่ายจำเป็น และจำนวนเงินที่สามารถนำมาชำระหนี้ได้จริง การวิเคราะห์จึงมุ่งพิจารณา ความแตกต่างของลูกหนี้เป็นรายครัวเรือน มากกว่าการกำหนดเงื่อนไขชำระหนี้แบบเดียวกันทั้งหมด

2.3 การเจรจาและกำหนดแนวทางปรับโครงสร้างหนี้ เมื่อทราบสถานการณ์ของลูกหนี้แล้ว คณะกรรมการจะนำข้อมูลมาใช้ในการหารือและเจรจาร่วมกับสมาชิกและกองทุนที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางจัดการภาระหนี้ให้เหมาะสมกับแต่ละครัวเรือน โดยใช้แนวทาง “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” เพื่อลดความซ้ำซ้อนของภาระหนี้ และกำหนดจำนวนเงินและระยะเวลาชำระคืนให้เหมาะสมกับรายได้และความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกในกรณีที่สมาชิกประสบปัญหาและไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามเงื่อนไขเดิม คณะกรรมการสามารถพิจารณามาตรการผ่อนปรนตามความเหมาะสม เช่น การพักชำระเงินต้นหรือการหยุดดอกเบี้ย โดยใช้การเจรจาและข้อมูลของครัวเรือนประกอบการพิจารณา

2.4 การสร้างวินัยและกำกับการชำระหนี้ ภายหลังการปรับโครงสร้างหนี้ ศูนย์กำหนดให้สมาชิกปฏิบัติตามแผนชำระหนี้และรักษาวินัยทางการเงินอย่างต่อเนื่อง ผ่านการออมเงินสัจจะ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การควบคุมรายจ่าย และการหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ใหม่ คณะกรรมการใช้ทั้งการให้คำปรึกษาและ

มาตรการทางสังคมในการกำกับสมาชิก โดยความใกล้ชิดและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการทำให้ข้อตกลงในการชำระหนี้ได้รับการยอมรับและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2.5 การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ ศูนย์มิได้มุ่งเฉพาะการลดหรือปรับโครงสร้างหนี้ แต่ยังสนับสนุนให้สมาชิกเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ผ่านการส่งเสริมอาชีพและการเพิ่มรายได้ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละครัวเรือน ผลของการส่งเสริมอาชีพต่อการบริหารหนี้ไม่ได้เกิดจากการ “มีอาชีพเพิ่ม” เพียงอย่างเดียว แต่เกิดเมื่อครัวเรือนสามารถนำรายได้ที่เพิ่มขึ้นมาจัดสรรเป็นเงินสำหรับชำระเงินต้นได้จริง ดังที่พบในครัวเรือนที่ปลดหนี้สำเร็จ ซึ่งมีการประกอบอาชีพเสริม ควบคุมรายจ่าย และนำเงินออมหรือเงินปันผลมาลดเงินต้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้สะท้อนว่า การส่งเสริมอาชีพจะเกิดผลก็ต่อเมื่ออาชีพดังกล่าวสอดคล้องกับข้อจำกัดของครัวเรือนและสามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอ

2.6 การติดตาม ให้คำปรึกษา และปรับแนวทางช่วยเหลือ คณะกรรมการติดตามสถานะการชำระหนี้ของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง หากพบว่าสมาชิกไม่สามารถชำระหนี้ตามแผน จะมีการพิจารณาสาเหตุและให้คำปรึกษาเป็นรายกรณี เพื่อนำข้อมูลกลับมาปรับแผนการชำระหนี้หรือกำหนดมาตรการช่วยเหลือให้เหมาะสม เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทำหน้าที่สนับสนุนองค์ความรู้ ให้คำแนะนำ ประสานทรัพยากร และติดตามการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการ จึงทำให้กระบวนการบริหารจัดการหนี้ไม่ได้สิ้นสุดเมื่อมีการปรับโครงสร้างหนี้ แต่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ไข การสร้างวินัย การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ และการติดตามผล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน กรณีศึกษาศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอม สามารถอภิปรายผลตามข้อค้นพบสำคัญได้ดังนี้

1. การจัดทำฐานข้อมูลและการปรับโครงสร้างหนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการหนี้ของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมเริ่มต้นจากการรวบรวมและตรวจสอบข้อมูลหนี้ของสมาชิกเป็นรายครัวเรือน โดยพิจารณาทั้งจำนวนหนี้ แหล่งหนี้ รายได้ รายจ่าย ภาระครอบครัว และความสามารถในการชำระหนี้ ก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางช่วยเหลือและเข้าสู่การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ตามแนวทาง “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” การดำเนินงานดังกล่าวทำให้คณะกรรมการสามารถมองเห็นภาระหนี้และศักยภาพในการชำระหนี้ของสมาชิกแต่ละรายได้ชัดเจนขึ้น และสามารถกำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้ให้เหมาะสมกับสภาพจริงของแต่ละครัวเรือน แทนการใช้เงื่อนไขเดียวกันกับลูกหนี้ทุกคน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับจามจุรี จิตรสังคม และวิษณุ สุมิตสวรรค์ (2565) ที่ศึกษาความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จังหวัดชัยภูมิ และพบว่า ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนมีแนวทางสำคัญในการจัดการหนี้โดยการจัดการหนี้แบบ “หนึ่งครัวเรือน หนึ่งสัญญา” ซึ่งเป็นการปรับโครงสร้างหนี้ให้เหลือเพียงสัญญาเดียวต่อครัวเรือน เพื่ออำนวยความสะดวกในการชำระหนี้และลดภาระดอกเบี้ย ทั้งยังให้ความสำคัญกับการปรับเงื่อนไขการชำระหนี้ให้เหมาะสมกับบริบทของสมาชิก

2. การสร้างวินัยทางการเงินต้องดำเนินควบคู่กับการปรับโครงสร้างหนี้

ผลการวิจัยพบว่า แม้การรวมหนี้ตามแนวทาง “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” จะช่วยลดความซ้ำซ้อนในการชำระหนี้ แต่การแก้ไขปัญหาหนี้ให้เกิดผลอย่างต่อเนื่องยังต้องอาศัยการปรับพฤติกรรมทางการเงินของสมาชิก ศูนย์จึงใช้การออมเงินสัจจะ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การควบคุมรายจ่าย การหลีกเลี่ยงการก่อหนี้

ใหม่ และการกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการชำระหนี้ นอกจากนี้ ยังใช้มาตรการทางสังคมในการสร้างความรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นในกองทุน ทำให้การชำระหนี้มิได้เป็นเพียงภาระส่วนบุคคล แต่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อส่วนรวมด้วย

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับพงศธร ชิณวงค์ (2563) ซึ่งศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนสู่การแก้ปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือน หมู่บ้านหนองยายนุ่น อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยพบแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ การร่วมกันสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและจัดตั้งสวัสดิการชุมชน การคัดเลือกคณะกรรมการและลูกหนี้ที่มีคุณภาพ การปลูกฝังแนวคิดการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการออมเงิน การวางแผนการปลดหนี้ให้กับสมาชิก และการสร้างบรรทัดฐานที่ดี เช่น การเอื้อเฟื้อและการมีปณิธานร่วมกันในการปลดหนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องในประเด็นการออม การวางแผนการปลดหนี้ และการสร้างบรรทัดฐานร่วมกันของสมาชิก โดยผลของศูนย์บ้านหนองบวบหอมแสดงให้เห็นเพิ่มเติมในเชิงปฏิบัติว่า บรรทัดฐานดังกล่าวถูกนำมาใช้ผ่านการรักษาวินัยการออม การทำตามข้อตกลงในการชำระหนี้ และความรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นในกองทุน ทั้งนี้ งานของพงศธร ชิณวงค์ในบทความมีชื่อเรื่องและลักษณะการศึกษาเป็นการสร้างทฤษฎีฐานรากตามที่ระบุในรายการอ้างอิง

3. ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการหนี้ดำเนินการได้จริง

ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมมิได้ทำหน้าที่เพียงติดตามการชำระหนี้ แต่มีบทบาทตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูล การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ การร่วมกำหนดแผนชำระหนี้ การให้คำปรึกษา และการติดตามสมาชิกเป็นรายกรณี ประกอบกับคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ มีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนชุมชนมาเป็นเวลานาน มีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางชำระหนี้ ส่งผลให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นต่อการบริหารงานของคณะกรรมการ

ในประเด็น ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยสอดคล้องกับเบญญาทิพย์ ทองคำ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในพื้นที่เขตเมืองตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน และพบว่าปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วยภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ดี และการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก โดยเฉพาะคณะกรรมการที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก เข้าใจบทบาทหน้าที่ และมีความรับผิดชอบ ข้อค้นพบครั้งนี้จึงช่วยแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมว่า ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นผ่านการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การเจรจากับลูกหนี้เป็นรายครัวเรือน การกำหนดแผนชำระหนี้ร่วมกัน และการติดตามให้คำปรึกษาแก่สมาชิก ในส่วนของมาตรการทางสังคมและความเชื่อมั่น ไม่ควรนำเบญญาทิพย์ ทองคำ (2565) มาอ้างสนับสนุนโดยตรงตามข้อสังเกตของผู้ทรงคุณวุฒิ แต่สามารถเชื่อมกับพงศธร ชิณวงค์ (2563) ได้ในประเด็นการสร้างบรรทัดฐานที่ดีและความตั้งใจร่วมกันในการปลดหนี้ ซึ่งใกล้เคียงกับการใช้ข้อตกลงและความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในศูนย์บ้านหนองบวบหอมมากกว่า

4. การสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วยเชื่อมโยงแนวนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงและผู้สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ ตั้งแต่การจัดทำฐานข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหา การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบริหารจัดการหนี้ การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการติดตามและประเมินผล บทบาทดังกล่าวช่วยให้คณะกรรมการสามารถนำแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชนมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของครัวเรือนและบริบทของชุมชน ประเด็นนี้สอดคล้องกับเบญญาทิพย์ ทองคำ (2565) ในด้านการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ซึ่งพบว่าการติดตามดูแลของสำนักงานพัฒนาชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยหนึ่งของ

ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ และสอดคล้องกับจามจุรี จิตรสังคม และวิษณุ สุมิตสวรรค์ (2565) ที่พบว่าการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีส่วนสำคัญในการผลักดันการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ดังนั้น บทบาทของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในกรณีบ้านหนองบวบหอมจึงมีลักษณะของการสนับสนุนให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการหนี้ได้ด้วยตนเอง โดยภาครัฐทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้คำปรึกษา ประสานทรัพยากร และติดตามผล มากกว่าการเข้าไปดำเนินการแทนคณะกรรมการและสมาชิก

5. การส่งเสริมอาชีพมีความสำคัญเมื่อสามารถเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนได้จริง

ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์มีการส่งเสริมอาชีพและการเพิ่มรายได้ควบคู่กับการบริหารจัดการหนี้ โดยครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้มีลักษณะสำคัญคือ มีการนำความรู้ด้านบัญชีครัวเรือนไปใช้จริง ควบคุมรายจ่าย ประกอบอาชีพเสริม และนำเงินออมหรือเงินปันผลมาชำระเงินต้นอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมอาชีพจะมีผลต่อการแก้ไขปัญหาหนี้เมื่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นสามารถเปลี่ยนเป็นความสามารถในการชำระหนี้ได้จริง มิใช่เพียงการมีกิจกรรมหรืออาชีพเพิ่มเติม ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับจามจุรี จิตรสังคม และวิษณุ สุมิตสวรรค์ (2565) ที่พบว่าแนวทางสำคัญประการหนึ่งในการจัดการหนี้สินครัวเรือนคือการส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย โดยสนับสนุนให้ครัวเรือนเป้าหมายมีอาชีพที่มั่นคงและสามารถพึ่งตนเองได้ ผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยอธิบายเพิ่มเติมว่า การส่งเสริมอาชีพจะสัมพันธ์กับการลดหนี้ได้มากขึ้นเมื่อครัวเรือนสามารถควบคุมรายจ่ายและจัดสรรรายได้ส่วนเพิ่มไปชำระเงินต้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในบทความเดิมพบข้อมูลว่าครัวเรือนที่ปลดหนี้ได้มีการใช้บัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย และประกอบอาชีพเสริมควบคู่กับการวางแผนชำระหนี้

6. ความสำเร็จในการปลดหนี้ขึ้นอยู่กับทั้งกระบวนการของศูนย์และข้อจำกัดเฉพาะของครัวเรือน

ข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า แม้ครัวเรือนจะเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ของศูนย์เดียวกัน แต่ผลลัพธ์ในการปลดหนี้อาจแตกต่างกัน ครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้มีการนำความรู้ทางการเงินไปใช้จริง มีวินัยในการออม วางแผนชำระเงินต้น และสามารถเพิ่มรายได้ ขณะที่ครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ แม้ยังรักษาวินัยในการออมและชำระหนี้ตามข้อตกลง แต่ต้องเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของครัวเรือน เช่น ภาระการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ การกู้เงินแทนสมาชิกในครอบครัว รายได้ที่ไม่แน่นอน ตลอดจนผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ การจ้างงาน และราคาผลผลิต

ดังนั้น การบริหารจัดการหนี้ในระดับชุมชนจึงควรใช้หลักการและกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน แต่ต้องมีความยืดหยุ่นในการกำหนดแนวทางช่วยเหลือให้เหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละครัวเรือน กล่าวคือ การมีระบบบริหารจัดการหนี้ที่ดีสามารถช่วยลดความซ้ำซ้อนของภาระหนี้ สร้างวินัยทางการเงิน และสนับสนุนความสามารถในการชำระหนี้ได้ แต่ไม่สามารถขจัดข้อจำกัดด้านภาระครอบครัว รายได้ หรือปัจจัยเศรษฐกิจภายนอกได้ทั้งหมด ข้อค้นพบนี้จึงเป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการหนี้ในระดับครัวเรือนว่า การพิจารณาเฉพาะประสิทธิภาพของศูนย์ยังไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขชีวิตและความสามารถของครัวเรือนควบคู่กันด้วย ซึ่งผลเดิมของบทความก็สะท้อนความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มในประเด็นภาระครอบครัว รายได้ และปัจจัยเศรษฐกิจภายนอกอย่างชัดเจน

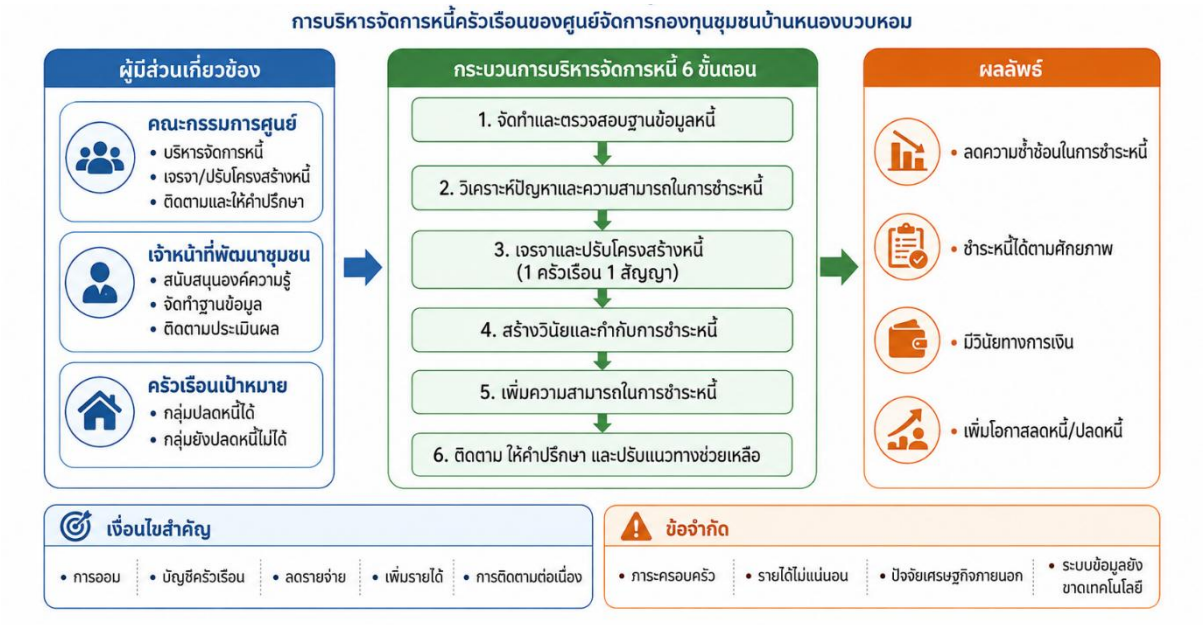
7. กระบวนการบริหารจัดการหนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มิได้สิ้นสุดที่การรวมหนี้

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยโดยรวม พบว่า กระบวนการบริหารจัดการหนี้ของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมประกอบด้วยการจัดทำและตรวจสอบฐานข้อมูลหนี้ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและ

ความสามารถในการชำระหนี้ การเจรจาและปรับโครงสร้างหนี้ การสร้างวินัยและกำกับการชำระหนี้ การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ และการติดตาม ให้คำปรึกษา และปรับแนวทางช่วยเหลือ กระบวนการดังกล่าวสะท้อนว่า การแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนไม่ควรมุ่งเพียงการรวมหนี้ให้เหลือสัญญาเดียว แต่ต้องดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่การทำความเข้าใจสภาพปัญหาของลูกหนี้ ไปจนถึงการติดตามผลภายหลังการปรับโครงสร้างหนี้

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับพงศธร ชิณวงค์ (2563) ในด้านการวางแผนการปลดหนี้ การส่งเสริมการออม และการสร้างบรรทัดฐานที่ดีในชุมชน และสอดคล้องกับจามจุรี จิตรสังคม และวิษณุ สุมิตสวรรค์ (2565) ในด้านการจัดการหนี้แบบหนึ่งครัวเรือนหนึ่งสัญญา การส่งเสริมอาชีพ และการสร้างวินัยทางการเงิน ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับเบญญาทิพย์ ทองคำ (2565) ในด้านภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ดี และการสนับสนุนจากภายนอก จึงสามารถอธิบายได้ว่า การบริหารจัดการหนี้ของศูนย์บ้านหนองบวบหอมเกิดจากการเชื่อมโยงกระบวนการด้านข้อมูล การจัดการหนี้ การปรับพฤติกรรมทางการเงิน การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ และการติดตามสนับสนุนเข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 คุณลักษณะการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนแบบบูรณาการของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอม

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมเป็นการดำเนินงานที่เชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการศูนย์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และลูกหนี้หรือครัวเรือนเป้าหมาย โดยคณะกรรมการศูนย์เป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในการบริหารจัดการหนี้ มีภาวะผู้นำ ประสบการณ์ เครือข่าย และการดำเนินงานที่โปร่งใส ขณะที่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงและผู้สนับสนุนด้านนโยบาย องค์ความรู้ การส่งเสริมอาชีพ และเทคโนโลยี ส่วนครัวเรือนเป้าหมายมีเงื่อนไขและความสามารถในการปลดหนี้แตกต่างกัน โดยครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้มีวินัยทางการเงิน มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และนำเงินออมหรือเงินปันผลไปลดเงินต้น ขณะที่ครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ยังเผชิญข้อจำกัดด้านภาระครอบครัว การกู้ยืมแทนสมาชิกในครอบครัว และปัจจัยทางเศรษฐกิจภายนอก ซึ่ง

สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าผลลัพธ์ของการปลดหนี้แตกต่างกันตามเงื่อนไขและศักยภาพของแต่ละครัวเรือน

องค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัยจึงสะท้อนว่า การแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนไม่ได้ขึ้นอยู่กับการปรับโครงสร้างหนี้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ ตั้งแต่การจัดทำและตรวจสอบข้อมูลหนี้ การวิเคราะห์ปัญหาและความสามารถในการชำระหนี้ การเจรจาและปรับโครงสร้างหนี้ การสร้างวินัยทางการเงินและกำกับการชำระหนี้ การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ ตลอดจนการติดตาม ให้คำปรึกษา และปรับแนวทางช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการศูนย์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และสมาชิก โดยคำนึงถึงสภาพและข้อจำกัดเฉพาะของแต่ละครัวเรือนเป็นสำคัญ

สรุป

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองบวบหอมมีการดำเนินงานที่เชื่อมโยงบทบาทของคณะกรรมการศูนย์ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และสมาชิกในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญตั้งแต่การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหนี้ การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ การกำหนดแผนชำระหนี้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละครัวเรือน ตลอดจนการติดตามและให้คำปรึกษาแก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง ขณะที่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำ สนับสนุนองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์เป็นไปตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ในส่วนของสมาชิก พบว่า ครัวเรือนที่สามารถปลดหนี้ได้มีลักษณะสำคัญ คือ มีวินัยทางการเงิน สามารถนำความรู้ด้านบัญชีครัวเรือนไปใช้จริง มีการควบคุมรายจ่าย วางแผนชำระหนี้อย่างต่อเนื่อง และมีการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม รวมทั้งนำเงินออมหรือเงินปันผลมาชำระเงินต้นอย่างสม่ำเสมอ ส่วนครัวเรือนที่ยังไม่สามารถปลดหนี้ได้ แม้จะรักษาวินัยในการออมและชำระหนี้ตามข้อตกลง แต่ยังเผชิญข้อจำกัดจากภาระครอบครัว รายได้ที่ไม่แน่นอน การกู้เงินแทนสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนปัจจัยทางเศรษฐกิจภายนอก ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการลดเงินต้น

สำหรับกระบวนการบริหารจัดการหนี้ สามารถสังเคราะห์ได้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำและตรวจสอบฐานข้อมูลหนี้ของครัวเรือน 2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความสามารถในการชำระหนี้ 3) การเจรจาและปรับโครงสร้างหนี้ตามแนวทาง “1 ครัวเรือน 1 สัญญา” 4) การสร้างวินัยและกำกับการชำระหนี้ 5) การเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ด้วยการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ และ 6) การติดตาม ให้คำปรึกษาและปรับแนวทางช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการหนี้มิได้สิ้นสุดเพียงการรวมหนี้ แต่ต้องดำเนินควบคู่กับการปรับพฤติกรรมทางการเงิน การเพิ่มรายได้ และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ศูนย์ยังมีข้อจำกัดด้านการจัดเก็บและบริหารข้อมูลที่บางส่วนยังเป็นเอกสารกระดาษ รวมถึงข้อจำกัดจากโครงสร้างประชากรสูงวัยและความแตกต่างของภาระหนี้ในแต่ละครัวเรือน ดังนั้น การบริหารจัดการหนี้ที่มีประสิทธิภาพจึงควรมีแนวทางหลักที่ชัดเจน แต่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดวิธีช่วยเหลือให้เหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของสมาชิกแต่ละครัวเรือนด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะจากกลุ่มเจ้าหนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชนควรสนับสนุนการจัดทำรูปแบบเอกสารและตัวชี้วัดที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีระบบบัญชีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อเพิ่ม

ความโปร่งใส มุ่งเน้นการบูรณาการภาคีเครือข่ายส่งเสริมวินัยทางการเงินและทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดการดำเนินงานต่อไป

2. ข้อเสนอแนะจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือ ขยายการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชนไปยังพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านผู้นำและกองทุนเดิมให้ครอบคลุมมากขึ้น ควบคู่กับการออกแบบอาชีพเสริมที่เรียนรู้ง่ายและเห็นผลเร็วโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการข้อมูลให้ทันสมัย ตลอดจนการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศูนย์

3. ข้อเสนอแนะจากลูกหนี้ คือ คณะกรรมการควรเพิ่มการสื่อสารเชิงรุกด้วยการลงพื้นที่พบสมาชิกเพื่อสร้างความใกล้ชิด รณรงค์ให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการออมเงินและเงินปันผล โดยใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์แบบเจาะกลุ่มอาชีพ นำกรณีศึกษาความสำเร็จของครัวเรือนต้นแบบมาสร้างแรงบันดาลใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้ประสบปัญหาหนี้กล้าเข้ามาขอรับคำปรึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลหนี้สินชุมชนดิจิทัลต้นแบบ โดยดึงคณะกรรมการและคนรุ่นใหม่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบระบบ เพื่อลดช่องว่างทางเทคโนโลยีและแก้ปัญหาการจัดเก็บเอกสารแบบดั้งเดิม

2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเจาะลึกโครงสร้างความสัมพันธ์ ภาระพึ่งพิง และผลกระทบของการกู้ยืมแทน เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายการป้องกันปัญหาหนี้สินข้ามรุ่น

3. ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อวัดผลกระทบของการใช้แนวทาง "1 ครัวเรือน 1 สัญญา" โดยเปรียบเทียบตัวเลขภาระหนี้สิน ต้นทุนดอกเบี้ย และอัตราการออมของครัวเรือน ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเพื่อยืนยันความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของรูปแบบการดำเนินงานด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). *แนวทางการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ประจำปี 2561*. กลุ่มงานส่งเสริมองค์กรการเงินชุมชน สำนักพัฒนาทุนและองค์กรการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). *รายงานการประชุมกรมการพัฒนาชุมชน ครั้งที่ 9/2562*. กระทรวงมหาดไทย.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2568). *คู่มือวิทยากร “ครู ก” กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพกลไกผู้ขับเคลื่อนงานทุนชุมชนจัดการกองทุนชุมชน พ.ศ. 2568*. กระทรวงมหาดไทย.

จามจุรี จิตรสังคม และ วิษณุ สุมิตสวรรค์. (2565). ความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 7(9), 104–118.

เบญญาทิพย์ ทองคำ. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในพื้นที่เขตเมืองตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน*. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงศธร ชิณวงค์. (2563). *แนวทางการปฏิบัติที่ดีของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนสู่การแก้ปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนหมู่บ้านหนองยายนุ่น อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม: การศึกษาด้วยการสร้างทฤษฎีฐานราก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมาคมธนาคารไทย. (2567). *หนี้ครัวเรือนไทยจ่อเร่งตัวแตะ 91.4% ต่อ GDP ภายในสิ้นปี 2567 หนี้บัตรเครดิต ลีสซิ่ง และสินเชื่อส่วนบุคคล โตเร็วสุดในรอบทศวรรษ*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2569. จาก https://www.tba.or.th/หนี้ครัวเรือนไทยจ่อเร่-2/

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจันทบุรี. (2568). *ระเบียบวาระการประชุมผู้อำนวยการกลุ่มงาน พัฒนาการอำเภอและนักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัด: ทะเบียนและผลการจัดระดับศูนย์จัดการกองทุนชุมชนจังหวัดจันทบุรี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบึงกาฬ. (2569). *พช.บึงกาฬ: ลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างศักยภาพและยกระดับศูนย์จัดการกองทุนชุมชน*. กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี. (2569, 9 มิถุนายน). *พช.สุพรรณบุรี เดินหน้าสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มุ่งหนุนนำเงินออมทรัพย์ต่อยอดธุรกิจสร้างรายได้สู่กลุ่มอย่างยั่งยืน*. กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสองพี่น้อง. (2569, 5 มิถุนายน). *พช.อำเภอสองพี่น้อง ประชุมขับเคลื่อนกองทุนชุมชนและพัฒนาเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มุ่งสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก*. กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561, ตุลาคม). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (ฉบับย่อ)*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ